

М. Гогуля, Н. Левченко

БОРИС ЛЕВЧЕНКО — АРХЕОЛОГ, МУЗЕЙНИК, ТЕАТРАЛ (до 90-річчя з дня народження)

У статті розглянуто діяльність археолога, музейника, театрала Бориса Левченка (1935—1987).

Ключові слова: археологія, музей, театр, Борис Левченко.

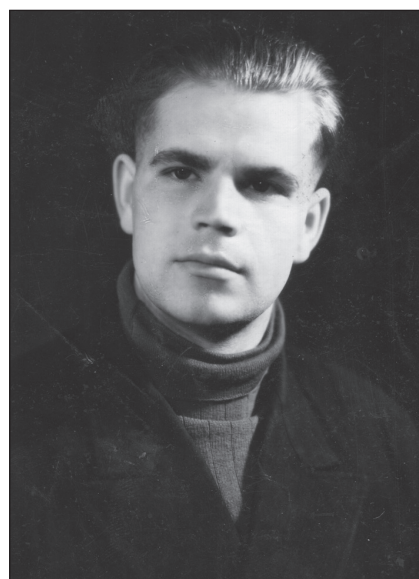
У цьому році виповнилося 90 років з дня народження українського археолога, музейника, театрала, художника Бориса Митрофановича Левченка. **Мета** цієї статті — висвітлити життєпис науковця, покладаючись на матеріали (його нариси, спогади про нього, документи, фотографії) родинного архіву доньки дослідника Ніни Левченко. В наукових виданнях про постать Бориса Левченка після його смерті 1987 р. згадувалося не так вже й часто, хоча у журналі «Охорона культурної спадщини Київської області» 2006 р. все ж вийшла коротка біографічна довідка про нього (Левченко... 2006), після якої опублікували його нарис «Археологічне минуле Медвина». Зважаючи на це, можна стверджувати, що ця розвідка суттєво доповнює біографію Бориса Левченка та вводить в науковий обіг нові факти про нього.

Результати дослідження. Борис Левченко походив з Медвина на Київщині, хоч сам він народився 27 червня 1935 року в Донецьку (тоді — Сталіно), куди батьки — Митрофан Левченко (помер між 1987 і 1991 рр.) і Горпина Доброштан (1905—1954) разом зі старшим сином Григорієм (1927—1991) переїхали з Медвина, рятуючись від Голодомору. У другій половині 1930-х рр. Левченки повернулися до Медвина й оселилися в хаті по вул. Денисія, 6.

У рідному селі вони й зустріли Другу світову війну. З рукописних спогадів брата Григорія

© М. ГОГУЛЯ, Н. ЛЕВЧЕНКО, 2025

This is an Open Access article under the CC BY-NC-ND 4.0 license
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.uk>

Борис Левченко (1958 р.)

Borys Levchenko (1958)

«Подорож у Німеччині» дізнаємося, що у хаті Левченків переховувались від нацистів учасники медвинського осередку ОУН (б), зокрема його провідник Іван Сарапука (Левченко 1945). Григорія Левченка 1943 р. нацисти забрали на примусові роботи в Німеччину, але звідти він утік, пішки дістався рідного села і згодом його мобілізували до Червоної армії та як чорношкільника відправили у бій під час Корсунь-Шевченківської операції.

У повоєнні шкільні роки Борис Левченко грав у шкільному драматичному гуртку, відвідував радіофотокіногурток, займався живописом. 1954 р. юнак закінчив у Медвині школу та пішов в армію. Того ж року раптово померли

Борис Левченко (зліва) грає у медвинському самодіяльному театрі в п'єсі «Сватання на Гончарівці»

Borys Levchenko (left) plays in Medvyn Amateur Theater in the play «Matchmaking at Honcharivka»

матір Горпина Севостонівна і бабуся по матері Олександра Василівна. Найближчою ріднею стає тітка — молодша матирина сестра Варвара Шостак. З батьком ні в Григорія, ні в Бориса стосунки близькими не були. 1958 р. в Медвині Борис Митрофанович одружився з Валентиною Сібільковою (1935—2018), яка працювала на Медвинському плодоконсервному заводі. Наступного року у них народилися донька Ніна, а 1969 р. — син Борис.

У лютому 1959 року Б. Левченка призначили директором будинку культури в Медвині. Спочатку сільський клуб був у приміщенні Миколаївської церкви, а 1962 р., за його директорства, закінчують будівництво нового будинку культури в центрі Медвина. На цій посаді Борис Левченко реалізував себе як актор, художник та режисер. Під його керівництвом діяла аматорська театральна трупa, яка ставила п'єси українських і закордонних класиків, найпопулярніші — «Дай серцю волю» М. Кропивницького, «Неосвячене кохання» Я. Сербіна, «Така її доля» за поемою Т. Шевченка «Причинна» — не лише на сцені рідного будинку культури. Серед акторів — Віктор Майдебурa, Павло Салата, Іван Салата, Людмила Янківська, Людмила Ходіна, Зіна Корчак, Наталія Сліпченко (Левченко 2011a, с. 268). Важливо, що театральна трупa Бориса Левченка продовжувала традиції аматорського театру, які закорінилися у Медвині під час Української Революції та при товаристві «Просвіта». Не приховуючи цю тяглість, у своє-

му нарисі «Медвинський самодіяльний театр» 1968 року він згадує провідних медвинських театралів, учителів і учасників Медвинського антибільшовицького повстання, розстріляних під час Великого Терору, Овсія (Іосію) Проценка та Платона Салату (Левченко 2011a, с. 263—264). Діяльність театральної трупи Левченка та її звернення до української літературної класики відбувалася в період шістдесятництва, що свідчить про суголосність українському національному підйому того часу. Декорації разом з колегами з художнього цеху малював власноруч, використовуючи як фарби, виготовлені в СРСР, так і передані з США землячкою з Медвина, діячкою української еміграції, майстринею-вишивальницею Олександрою Бражник. По столичних театрах вишукував уже списані, але розкішні костюми та інший реквізит. Його театральний колектив запрошували на гастролі в різні куточки Київщини. У Медвині в будинку культури Борис Левченко створив музей історії рідного села, який пізніше перенесли в місцеву школу. У 1969 р. за заслуги в розвитку культури Указом Президії Верховної Ради УРСР від 27 червня йому надали звання «Заслужений працівник культури УРСР».

Навчався Борис Левченко на історичному факультеті Київського державного університету імені Тараса Шевченка, а з 1975 по 1982 рр. працював у Інституті археології АН УРСР у відділі новобудовних експедицій. У цей же період взяв шлюб удруге — з лікаркою Марією Мельник (1977).

В Інституті археології Борис Левченко мав наукових наставників і соратників. Сюди він прийшов працювати, коли установу очолював Іван Артеменко, дослідник доби неоліту, середньодніпровської культури. У співавторстві з ним Борис Левченко написав дослідження на основі розкопок сарматського поховання у с. Баштечки на Черкащині (Артеменко, Левченко 1983, с. 144—151).

Микола Шмаглій — дослідник трипільської культури, завідувач відділу новобудовних експедицій Інституту археології Академії наук УРСР, у якому працював Борис Левченко, консультував його і під час роботи в інституті, і коли Борис Митрофанович змінив місце роботи та саме створював експозицію Музею історії Богуславщини. Микола Ричков — науковий співробітник відділу теорії та методики археологічних досліджень, дослідник доби бронзи працював з Борисом Левченком у Приазовській археологічній експедиції.

Однак найбільший вплив серед науковців на життя Бориса Левченка мала Галина Ковпаненко — фахівчиня з етнокультуної історії населення передскіфського і скіфського часу Лісостепоного Подніпров'я, старший науковий співробітник відділу археології раннього залізного віку. Вона досліджувала разом з Борисом Левченком курганний могильник ранньоскіфського часу поблизу с. Медвин у складі Медвинського загону Пороської археологічної експедиції Інституту археології Академії наук УРСР (1973 р.). Цікаві археологічні знахідки були ними опубліковані у співавторстві (Ковпаненко, Левченко 1975; 1977). Результатом їхньої спільної роботи стало зокрема дослідження курганного могильника VII—IV ст. до н. е. у північній частині Гірчакового лісу в Медвині, на правому березі річки Хоробра, що складається з трьох груп. У першій групі вони виявили 25 невеликих насипів, три з яких розкопали ще у 1923 р. Іван Дубина (Дубинець) та Борис Марушевський (Дубина 1923), п'ять було досліджено під керівництвом Галини Ковпаненко (1973 р.) і ще 16 — під керівництвом Бориса Левченка у 1982, 1984 і 1985 рр. У другій групі, яка знаходиться за 200 м на північний захід від першої і складалась із семи насипів, три кургани було розкопано у 1973 р. під керівництвом Галини Ковпаненко і один 1985 р. під керівництвом Бориса Левченка. У третій групі, що розташована за 2 кілометри на південний захід від другої і має дев'ять насипів, під керівництвом Галини Ковпаненко було розкопано три (1973 р.). Тут виявили кераміку VII—VI ст., частину матеріалів розкопок передали в Музей історії Богуславщини.

Крім курганного могильника, у лісі Гірчаків поблизу Медвина, раніше у 1972 р., Галина Ковпаненко з Борисом Левченком вивчали: селище VII—VI ст. до н. е. в урочищі Свята Гора (виявлено ліпний посуд ранньоскіфського часу, фрагменти глиняної обмазки, кістки тварин і камені), селище VII—VI ст. до н. е. в урочищі Тотоха, (знайдено рештки глинобитно-каркасних стін наземного житла, фрагменти кераміки ранньоскіфського часу, вироби з глини і кістки), а дещо пізніше — селище в урочищі Тістове (виявлено уламки горшків, фрагменти мисок, амфор, кістки тварин). Про ці дослідження Галина Ковпаненко написала у книжці «Пам'ятники скіфської епохи Дніпровського Лісостепоного Правобережжя» (Ковпаненко, Бессонова, Скорый 1989, с. 149—150).

У складі наукових експедицій у кінці 1970-х — на початку 1980-х рр. Борис Левченко досліджував археологічні пам'ятки в Черкаській, Херсонській, Миколаївській областях, про що опублікував статті (Левченко 1979; Левченко, Левченко, Ричков 1980).

Та найбільше його цікавило минуле свого рідного краю. Від 1982 р. і до останніх днів свого життя Борис Левченко виконував обов'язки директора Музею історії Богуславщини, працюючи на посаді доглядача. Під його керівництвом та за підтримки очільників Богуславського району Валентина Швеця та Якова Момота у 1984 р. заново, за історико-хронологічним принципом, створено експозицію цього музею. У 1985 р., до 100-річчя переїзду письменниці Марко Вовчок у Богуслав, Борис Левченко разом з її правнуком Борисом Борисовичем Лобачем-Жученком в частині будинку, де вона жила, відкрили музей, присвячений мисткині. З допомогою Бориса Митрофановича створювали також музеї у селі П'ятигори Тетіївського

Борис Левченко в Зорівці, Черкаська область (1976 р.)
Borys Levchenko in Zorivka, Cherkasy region (1976)

Створення Богуславського замку в музеї історії Богуславщини

Creation the Bohuslav castle at The Museum of history of Bohuslav region

району на Київщині та місті Тальне Черкаської області.

Цікавий спогад про Бориса Левченка як директора Музею історії Богуславщини залишила Людмила Забашта: «Якщо в твоїй пам'яті не зникає образ людини, яка змусила тебе замислитися над тим, хто ти є, звідки і куди прямуєш, то така людина варта не лише слова-спогаду, а й увічнення. Саме з такою людиною — Борисом Митрофановичем Левченком — я та мій чоловік Василь Іванович зустрілися на життєвому шляху. Вперше в 1983 р., коли, прогулюючись вулицями Богуслава, розгледіли напис на старовинному будинку: «Краєзнавчий музей Богуславщини», вхід до якого був із внутрішнього двору.

Постукали в двері. До нас вийшов молодий чоловік, стрункий і вродливий, із тонкими аристократичними рисами обличчя, в окулярах, за якими ми побачили сірі... і стомлені очі. Позналилися, запитали, чи не можна подивитися експозиції.

«Музей не працює, — почули, — саме проводимо освітлення з електриком. Перша зала буде готова місяців через два...»

Коли ми вийшли, мій чоловік сказав: «Певно, нелегко цьому молодому директоріві зараз. Ти бачила його руки? Видно, доводиться виконувати не тільки свою роботу, а й бути за робітника-будівельника. І це при тому, що сама справа впорядкування експонатів та організація музейної експозиції, не з легких. Навіть якщо він — професіонал, потрібно мати не лише теоретичні знання, а й відчуття смаку. Чи впорається із цим?...»

Коли скінчився час нашої тривалої відпустки, і ми мали повертатися додому, вирішили знову завітати до музею. Левченка зустріли вже не самого — поруч із ним побачили... чоловіка, старшого за віком.

«Знайомтеся, — каже Митрофанович, — це Микола Кузьмович Ковтун, електрик. Тількино закінчили з освітленням першої зали». І, загадково посміхнувшись, додав: «Можемо навіть показати вам».

Микола Кузьмович натиснув на кнопку на стіні і та розсунулася. Ми потрапили у печеру, посеред якої ніби горіли дрова (підсвічувалися штучним світлом), а на долівці лежали знаряддя праці людей, що жили в епоху неоліту: кам'яні молотки, сокири тощо. Захоплення й здивування, певно, відбилися на наших обличчях. Це помітив Борис Митрофанович, весело зауваживши: «Такої зали не очікували?» (про те, що все це його знахідки, скромно промовчав).

— Якою буде наступна зала? — запитали.

— Будемо переходити із однієї епохи до іншої...

Отак ми стали першими відвідувачами музею, що в подальшому дивуватиме тих, хто переступатиме його поріг...

У 1984 р. перед поверненням до столиці ми зустрілися знову в одній із зал уже діючого закладу. Щиро подякували Борису Левченку за його без перебільшення громадянський подвиг, побажавши удачі.

До Києва їхали мовчки. Осмислене не давало говорити: як, чому людина, залишивши кар'єру в столиці: Інститут археології АН УРСР, керівництво Приазовською та Середньодніпровською експедиціями, зголосилися на посаду «наглядача» районного музею, віддавши всі «лаври» тодішнім комсомольським та партійним організаціям? Проте Левченко зробив те, що вважав важливішою справою свого життя — провести до кінця дослідження землі, на якій народився. Розкрити її таємницю, не чекаючи на визнання чи якусь нагороду. Як справжній творець і інтелігентна людина, основною прикрасою якої була надзвичайна скромність» (Забашта 2021, с. 2).

Разом з тим Борис Левченко не полишав археологічних досліджень. Їхні результати, які найчастіше стосувались скіфської культури, періодично висвітлювалися в журналі «Археологія», у районній газеті, науково-популярних виданнях. У 1982, 1984, 1985 рр. проводив роз-

копки курганного могильника скіфських часів у Гірчаковому лісі біля Медвина (Левченко 1982; 1984; 1985; Левченко, Левченко 1985; Левченко, Левченко, Гречко 2015). Під його керівництвом і за його участі розкопано близько 30 курганів, матеріали з розкопок яких значно поновили експозицію Музею історії Богуславщини. Він також провів масштабні археологічні дослідження на території інших населених пунктів тодішнього Богуславського району, які дали змогу створити археологічну карту Богуславщини. Перелік археологічних пам'яток району поповнився 244 курганами, 25 поселеннями, залишками Змієвих валів у п'ятих населених пунктах.

14 квітня 1987 р. Борис Левченко помер від онкологічної хвороби. Похований на Золоточубовому цвинтарі в Медвині. Останньою його прижиттєвою роботою став краєзнавчий нарис «Росичі й Богуславський замок», який він написав менш ніж за рік до смерті. Центральним героєм цього нарису став замок-фортеця, історична функція якого була цікаво сформульована наприкінці тексту: «Близько дванадцяти століть простояла Богуславська фортеця-замок, вірою і правдою служачи своєму народу. Не раз згорала, знищувалася до тла й знову виростала, як казковий Фенікс на берегах Росі. Коли ж нею володіли чужинці, народ сам пускав її з димом у небо, коли служила обороні краю, народ дбайливо зводив її своїми руками знову на страх ворогам» (ред. Гогуля, Левченко 2025, с. 27).

В редакції укладачів, з перекладом джерел із польської мови, які зробила онука Марина Гогуля, та з посиланнями на джерела, що складала на підставі рукописів автора донька Ніна Левченко, уривок цього твору видано цьогогоріч. Примітно, в тексті Борис Левченко не лише робить реконструкцію давнього міста Богуслава, посилаючись на різні історичні джерела (Похилевич 1864; Акты... 1905; Иванченко, Моця 1982; Халєбський 1988; Бантъш-Каменский 1993), а й виховує свого читача, засуджуючи руйнування культурної спадщини в Богуславі, які намагався зупиняти. Ідеться про конфлікт із комунальним підприємством Богуслава 1985 р., у якому мусив взяти участь учений: «Вже наводився не один факт руйнування археологічних пам'яток. Найсвіжіший з них належить до 1985 р. Будівельники комунгоспу вирішили прорити траншею під водогін і каналізацію міста. Вирішили і зробили. Глибока і широка траншея пролягла ламаюю лінією на довжину більше 100 м. По дорозі траплялися фундаменти невідомих старовинних споруд — вперед, прямо через них! (благое, техніка дозволяє); маса людських скелетів — трохи їх, викидай! А щоб богуславцями було відомо про рівень культури виконавців робіт, їх бездушність і невігластво, частину черепів виставили для огляду на сміттевому ящику — ось які ми!

Роботи припинено в результаті немалих зусиль працівників музею і проведено археологіч-

Борис Левченко

Borys Levchenko

ні дослідження зруйнованої частини. Тут зафіксовано на різних рівнях від поверхні біля двох десятків людських кістяків різного віку, розкиданих безсистемно: частини тіла розчленовані, досить часто голови знаходилися в різних місцях. В розкопах виявлено цеглу другої половини XVIII — початку XIX ст., гутне скло, залізні рештки знарядь праці тощо. В кінці траншеї розкопані рештки обгорілих дубових дверей, колись окованих залізом з обох боків і запертих на важкий засув. Деревина майже повністю обвуглена, очевидно, під дверима, які вели в підвал чи в іншу схованку, було розкладене добряче вогнище. Знахідки дрібних монет та свинцевих плombs біля одного з кістяків, які, очевидно, знаходилися в кишені, дозволили впевнено датувати ці поховання періодом Коліївщини.

Фундамент, через який пролягала траншея, належав двокамерній споруді, складений він був з великих каменів та великої цегли на вапняковому розчині і датується кінцем XVIII ст. Це міг бути фундамент костелу, відкритого в 1777 р., або він належав одній з православних церков — Троїцькій, що знаходилася за давніми планами у районі Ринкової площі або церкви Св. Параскеви.

Більші подробиці можуть відкритись при детальніших і ширших археологічних розкопках. Попередній же аналіз підтвердив свідчення істориків про події Коліївщини в Богуславі. А

ми так ото бульдозером по кісках людей і історії!» (ред. Гоголя, Левченко 2025, с. 19—20). З цього епізоду стає очевидним наукове сумління Бориса Левченка, з яким він підходив до роботи і не міг бути байдужим, коли нищаться пам'ятки. Загалом у своєму останньому нарисі Борис Левченко поєднав свої знання з археології та історії з літературним хистом.

Висновки. В цілому трудову біографію Бориса Левченка можна поділити на такі періоди: 1) театральний: 1950—1960-ті рр., коли місцем роботи його був Медвинський будинок культури, де він очолював театральну трупу; 2) археологічний: 1970 — перша половина 1980-х рр., коли він працював в Інституті археології АН УРСР в м. Київ; 3) музейний: 1980-ті рр., коли він очолював Музей історії Богуславщини та музей Марка Вовчка в Богуславі.

Театральна діяльність Бориса Левченка та медвинського самодіяльного місцевого театру, що був під його керівництвом, припадає на період шістдесятництва, а наповнення репертуару українськими класиками, підкреслене наступництво цього театру від театру часів Української Революції, суголосне українському національному підйому того часу.

Археологічна діяльність Бориса Левченка не обмежувалася роботою у відділі новобудовних експедицій Інституту археології АН УРСР, коли він досліджував археологічні пам'ятки України, зокрема в Черкаській, Херсонській, Миколаївській областях, вона тривала і в часи його роботи в Музеї історії Богуславщини, зосередившись тоді в основному на дослідженнях скіфської археологічної культури на теренах Богуславщини. Крім наукових публікацій, які робив учений, він також наповнював краєзнавчий музей рідного міста та інші музейні установи експонатами з археологічних розкопок, які проводив з Інститутом археології АН УРСР.

Експозиції Музею історії Богуславщини та Меморіального музею-садиби Марка Вовчка Борис Левченко створював за історико-хронологічним принципом. Для наповнення Музею історії Богуславщини, якому властивий ансамблевий метод організації експозиції, він використовував сценографічні навички, набуті в театрі, знання, отримані з історичних джерел, та сучасне обладнання.

ЛІТЕРАТУРА

Акты... 1905. Акты о заселении Южной России XVI—XVIII вв. Дополнения. *Архивъ Юго-западной Россіи, издаваемый комиссією для разбора древнихъ актовъ, состоящей при Киевскомъ Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-Губернаторъ*: в 37 т. Ч. VII, т. III. Киев: Г. Т. Корчак-Новицкий.

Артеменко, И. И., Левченко, Б. М., 1983. Сарматское погребение у с. Баштечки Черкасской области. *Советская археология*, 2, с. 144-151.

Бантыш-Каменский, Д. Н. 1993. *История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения гетманства*. Київ: Час.

Гоголя, М. П., Левченко, Н. Б. (ред). 2025. *Богуславський замок Бориса Левченка*. Богуслав.

Дубина, І. В. 1973. *Звіт за розкопки скіфських курганів коло м. Медвин Шевченківського району на Київщині*. НА ІА НАН України, ф. 9, 3: Архів Д. М. Щербаківського.

Забашта, Л. І. 2021. Слово-спогад про Бориса Левченка (до дня народження видатного земляка). *Вісті Богуславщини*, 24 червня, с. 2.

Иванченко, Л. И., Моця, А. П. 1982. *Отчет об исследованиях летописного Богуслава в 1982 г.* НА ІА НАН України, ф. 64, 1982/336.

Ковпаненко, Г. Т., Бессонова, С. С., Скорый, С. А. 1989. *Памятники скифской эпохи Днепровского Лесостепного Правобережья*. Киев: Наукова думка.

Ковпаненко, Г. Т., Левченко, Б. М. 1975. Поселення ранньоскіфського часу у с. Медвин на р. Росі. *Археологія*, 15, с. 58-65.

Ковпаненко, Г. Т., Левченко, Б. М. 1977. Скіфський меч з с. Медвин. *Археологія*, 23, с. 60-61.

Левченко Борис Митрофанович. 2006. *Охорона культурної спадщини Київської області*, с. 216-217.

Левченко, Б. М. 1971. На крилах пісні. *Нові рубежі*, 45, с. 4.

Левченко, Б. М. 1982. *Отчет о работе археологической экспедиции Музея истории Богуславщины за 1982 г.* НА ІА НАН України, ф. 64, 1982/42.

Левченко, Б. М. 1982. Розповідають кургани. *Нові рубежі*, 113, с. 3.

Левченко, Б. М. 1985. Сарматське поховання поблизу с. Медвин Київської області. *Археологія*, 49, с. 86-89.

Левченко, Б. М. 1996. Богуславський замок. *Вісті Богуславщини*, 20, 23, 31.08, 3, 7.09.

Левченко Б. М. 2011. Медвинський самодіяльний театр (до 50-річчя театру). В: Гоголя, П., Листопад, А. (ред.). *Медвинські скрижалі*. Миронівка, с. 259-269.

Левченко, Б. М. 2011. Про минувшину Медвина. В: Гоголя, П., Листопад, А. (ред.). *Медвинські скрижалі*. Миронівка, с. 101-152.

Левченко, Б. М. 1969. Вчора і сьогодні Медвина. *Нові рубежі*, 116, 117, 119, 120.

Левченко, Б. М., Левченко, Н. Б. 1985. *Отчет археологической экспедиции Музея истории Богуславщины за 1985 г.* НА ІА НАН України, ф. 64, 1985/143.

Левченко, Б. М., Левченко, Н. Б., Гречко, Д. С. 2015. Курганы раннескифского времени у с. Медвин в Поросье (по материалам раскопок 1984—1985 гг.). *Археологія і давня історія України*, 2 (15), с. 202-218.

Левченко, Б. М. 1981, 1982. За даллю століть. *Нові рубежі*, 131, 143, 150, 2, 19, 24, 57.

Левченко, Б. М. 1984. *Отчет о работе археологической экспедиции Музея истории Богуславщины за 1984 г.* НИ ИА АН УССР, 168.

Левченко, Г. М. 1945. *Дневник. Путешествие в Германию*. Медвин.

Левченко, Б. М. 1979. *Отчет Приазовской археологической экспедиции о разведках в зоне строительства Приазовской оросительной системы*. НА ІА НАН України, ф. 64, 1979/12.

Левченко, Б. М., Левченко, В. Н., Рычков, Н. А. 1980. *Отчет о работе Приазовской археологической экспедиции в 1980 г.* НА ІА НАН України, ф. 64, 1980/12.

Похилевич, Л. И. 1864. *Сказание о населенных местностях Киевской губернии*. Киев: Киево-Печерская Лавра.

Халебський, П. 1988. Подорожні нотатки Павла Халебського (Алеппського). В: Славинський, М. (упоряд.). *Пригоди, подорожі, фантастика-88. Збірник: повісті, оповідання, нариси*. Київ: Молодь, с. 43-88.

REFERENCES

- Akty... 1905. Akty o zaselenii Iuzhnoi Rossii XVI—XVI-II vv. Dopolneniia. Arkhiv Iugo-zapadnoi Rossii, izdavaemyi komissiei dlia razbora drevnikhiev aktovie, sostoiashchei pri Kievskom Podolskomie i Volynskomie Generalie-Gubernator. v 37 t. Ch. VII, t. III. Kiev: G. T. Korchak-Novitskii.
- Artemenko, I. I., Levchenko, B. M. 1983. Sarmatskoie pogrebeniie u s. Bashtechki Cherkasskoi oblasti. *Sovietskaia arheologiya*, 2, s. 144-151.
- Bantysh-Kamenskii, D. N. 1993. *Istoriia Maloi Rossii ot vodvoreniia slavian v sei strane do unichtozheniia getmanstva*. Kyiv: Chas.
- Hohulia, M. P., Levchenko, N. B. (red.). 2025. *Bohuslavskiy zamok Borysa Levchenka*. Bohuslav.
- Dubyna, I. V. 1973. *Zvit za rozkopky skifskyykh kuraniv kolo m. Medvyn Shevchenkivskoho raionu na Kiiivshchyni*. NA IA NAN Ukrainy, f. 9, 3; Arkhiv D. M. Shcherbakivskoho.
- Zabashtha, L. I. 2021. Slovo-sposhad pro Borysa Levchenka (do dnia narodzhennia vydatnoho zemliaka). *Visti Bohuslavshchyny*, 24 chervnia, s. 2.
- Ivanchenko, L. I., Motsia, A. P. 1982. *Otchet ob issledovaniiakh letopisnogo Boguslavlia v 1982 g.* NA IA NAN Ukrainy, f. 64, 1982/33b.
- Kovpanenko, G. T., Bessonova, S. S., Skoryi, S. A. 1989. *Pamiatniki skifskoi epokhi Dneprovkoho Lesostepnoho Pravoberezhia*. Kiev: Naukova dumka.
- Kovpanenko, H. T., Levchenko, B. M. 1975. Poselennia rannoskifskoho chasu u s. Medvyn na r. Rosi. *Arkheolohiia*, 15, s. 58-65.
- Kovpanenko, H. T., Levchenko, B. M. 1977. Skifskiy mezh z s. Medvyn. *Arkheolohiia*, 23, s. 60-61.
- Levchenko Borys Mytrofanovich. 2006. *Ohorona kulturnoi spadshchyny Kyivskoi oblasti*, s. 216-217.
- Levchenko, B. M. 1971. Na krylakh pisni. *Novi rubezhi*, 45, s. 4.
- Levchenko, B. M. 1982. *Otchet o rabote arkheologicheskoi ekspeditsii Muzeia istorii Boguslavshchiny za 1982 g.* NA IA NAN Ukrainy, f. 64, 1982/42.
- Levchenko, B. M. 1982. Rozpovidaiut kurhany. *Novi rubezhi*, 113, s. 3.
- Levchenko, B. M. 1985. Sarmatske pokhovannia poblyzu s. Medvyn Kyivskoi oblasti. *Arkheolohiia*, 49, s. 86-89.
- Levchenko, B. M. 1996. Bohuslavskiy zamok. *Visti Bohuslavshchyny*, 20, 23, 31.08, 3, 7.09.
- Levchenko, B. M. 2011. Medvynskiy samodiialnyi teatr (do 50-richchia teatru). In: Hohulia, P., Lystopad, A. (red.). *Medvynski skryzhali*. Myronivka, s. 259-269.
- Levchenko, B. M. 2011. Pro mynuvshynu Medvyna. In: Hohulia, P., Lystopad, A. (red.). *Medvynski skryzhali*. Myronivka, s. 101-152.
- Levchenko, B. M. 1969. Vchora i sohodni Medvyna. *Novi rubezhi*, 116, 117, 119, 120.
- Levchenko, B. M., Levchenko, N. B. 1985. *Otchet arkheologicheskoi ekspeditsii Muzeia istorii Boguslavshchiny za 1985 g.* NA IA NAN Ukrainy, f. 64, 1985/143.
- Levchenko, B. M., Levchenko, N. B., Grechko, D. S. 2015. Kurgany rannoskifskogo vremeni v s. Medvin v Porossie (po materialam raskopok 1984—1985 gg.). *Arkheologiya i davnia istoriia Ukrainy*, 2 (15), s. 202-218.
- Levchenko, B. M. 1981, 1982. Za dalliu stolit. *Novi rubezhi*, 131, 143, 150, 2, 19, 24, 57.
- Levchenko, B. M. 1984. *Otchet o rabote arkheologicheskoi ekspeditsii Muzeia istorii Boguslavshchiny za 1984 g.* NA IA NAN Ukrainy, f. 64, 1984/168.
- Levchenko G. M. 1945. *Dnevnik. Putishestvie v Germanii*. Medvin.
- Levchenko B. M. 1979. *Otchet Priazovskoi arkheologicheskoi ekspeditsii o razvedkakh v zone stroitelstva Priazovskoi orositelnoi sistemy*. NA IA NAN Ukrainy, f. 64, 1979/12.
- Levchenko, B. M., Levchenko, V. N., Rychkov, N. A. 1980. *Otchet o rabote Priazovskoi arkheologicheskoi ekspeditsii v 1980 g.* NA IA NAN Ukrainy, f. 64, 1980/12.
- Pokhilevich, L. I. 1864. *Skazanie o naseleennykh mestnostakh Kievskoi gubernii*. Kiev: Kiev-Pecherskaia Lavra.
- Khalebskyi, P. 1988. Podorozhni notatky Pavla Khalebskoho (Aleppskoho). In: Slavynskiy, M. (uporiad.). *Pryhody*,

podorozhi, fantasyka-88. Zbirnyk: povisti, opovidannia, narysy. Kyiv: Molod, s. 43-88.

M. Hohulia, N. Levchenko

**BORYS LEVCHENKO AS AN
ARCHAEOLOGIST, MUSEUMIST,
THEATREGOER
(to his 90th anniversary)**

The activities of archaeologist, museum curator and theater artist Borys Levchenko (1935—1987) is examined in the paper. His work biography can be divided into the following periods: 1) theatrical: 1950—1960s, when he worked in the Medvyn House of Culture and was heading the theater troupe; 2) archaeological: 1970 — first half of the 1980s, when he was an employee of the Institute of Archaeology of the NAS of the USSR in Kyiv; 3) museum: 1980s, when he headed the Museum of the History of the Bohuslav Region and Marko Vovchok Museum in Bohuslav.

Theatrical activity of Borys Levchenko and the Medvyn Amateur Theater falls on the period of the *sixties*. Its repertoire, filled with Ukrainian literature classics, the emphasized succession of this theater from the theater of the times of the Ukrainian Revolution, is consonant with the Ukrainian national rise of that time.

The archaeological activity of Borys Levchenko was not limited to work in the Department of Preventive Excavations of the Institute of Archaeology of the NAS of the USSR, where he explored the archaeological sites in Cherkasy, Kherson, and Mykolaiv regions, it continued during his work at the Museum of the History of the Bohuslav Region, where he focused mainly on the research of Scythian archaeological culture. In addition to the scientific publications he also filled the local history museum of Bohuslav and other museum institutions with the artefacts from archaeological excavations that he conducted with the Institute of Archaeology.

The expositions of the Museum of the History of Bohuslav Region and the Museum-Estate of Marko Vovchok in Bohuslav were created by him according to the historical-chronological principle. The Museum of the History of Bohuslav Region is characterized by an ensemble method of organizing the exhibition. Borys Levchenko used here the scenographic skills acquired in the theater, his knowledge obtained from historical sources, and modern equipment.

Keywords: archaeology, museum, theater, Borys Levchenko.

Одержано: 5.11.2025

ГОГУЛЯ Марина, кандидат філологічних наук, Інститут літератури НАН України, Київ, Україна.
Maryna HOHULIA, PhD, Institute of Literature of The National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
ORCID: 0000-0002-8746-0397,
e-mail: marynagogulia@gmail.com.

ЛЕВЧЕНКО Ніна, науковий співробітник, Музей історії Богуславщини, Богуслав, Україна.
Nina LEVCHENKO, researcher, The Museum of the History of Bohuslav region, Bohuslav, Ukraine.
ORCID: 0009-0002-4462-9401,
e-mail: totokha@ukr.net.